

OB SMRTI JARA MACHAČA

Letos spomladi (9. maja) je umrl dr. Jaro Machač, eden izmed vidnih sodobnih čeških slovarnikov in naš dobri prijatelj. Rodil se je 5. januarja 1928 v južnočeški Volyni. Po študiju bohemistike in krajši zaposlitvi na Visoki šoli za politične vede je postal član slovarskega kolektiva pri češki akademiji znanosti ter mu ostal zvest sedemintrideset let. Opravljal je tudi naloge znanstvenega tajnika Inštituta za češki jezik. Toda sredi največjega vzpona ga je prelomilo: leta 1968 so mu bile odvzete vodilne funkcije, njegov življenjski idealizem in optimizem je začel prehajati v resignacijo, osebno rešitev je iskal v nepretrganem trdem delu, in to je načelo njegovo zdravje. Ko se je pred nekaj meseci vrnil na prejšnje delovno mesto in se znova spoprijel z znanstvenim razvojem inštituta, mu je odpovedalo srce.

J. Machač je bil strokovnjak za besedišče sodobnega češkega jezika in zgodovino njegovega slovarništva. Objavil je nad 80 znanstvenih in strokovnih člankov, v katerih je obravnaval zlasti besedno zvrstnost, publicistični in strokovni jezik ter stalne besedne zveze. Svojo razgledanost in znanje je praktično uporabil kot soavtor in tajnik uredništva štirizvezkovnega slovarja (Slovník spisovného jazyka českého, 1960–71), soavtor enozvezkovnega slovarja (Slovník spisovné češtiny pro školu a veřejnost, 1978), zlasti pa kot soavtor in član glavne redakcije frazeološkega slovarja (Slovník české frazeologie a idiomatiky I–, 1983–); sodeloval je tudi pri češko-ruskem slovarju. S posebno zavzetostjo se je posvečal karakterizaciji oziroma razmejevanju zbornega jezika od nezbornega, pogovornega in žargonskega; to se kaže v zanimivih neenakih (spremenjenih) stilnih oznakah v obeh slovarjih češkega knjižnega jezika. Ob 25-letnici Inštituta za češki jezik je predstavil razvojno pot njegovega slovarništva; pisal je, z nepristranskostjo in spoštovanjem, tudi o svojih sodelavcih, bodisi ob njihovih praznikih ali smrtih, čeprav se včasih ni strinjal z njihovimi nazori.

Zelo je cenil slovenstvo, rad je imel Slovence in Slovenijo, najbolj morje. Na tečajih in zasebno se je naučil slovenščine, sem je zahajal na obiske in počitnice, tu si je našel prijatelje. Večkrat je bil gost Inštituta za slovenski jezik, mnogim slovenskim slovarnikom je omogočil, da so si neposredno ogledali češko in slovaško slovarsko delavnico, obenem pa se navdušili nad lepotami njegove domovine. Sad tega poznanstva je bila obsežna kritika poskusnega snopiča slovenskega slovarja, ki jo je v sodelovanju z J. Filipcem, M. Helclom, Z. Sochovo in drugimi objavil v reviji Slovenská reč 1966. To ni bila le prva, marveč doslej tudi edina konstruktivna ocena Slovarja slovenskega knjižnega jezika. Sodelavci tega slovarja smo (bili) ocenjevalcem, ki so imeli dosti več znanja in prakse v slovaropisju kakor mi, hvaležni, čeprav nekaterih njihovih predlogov nismo mogli upoštevati. Pod pritiskom javnosti pa tudi svoje želje, da bi slovar čimprej izšel, smo več stvari zavestno poenostavili, npr. urejanje ponazarjalnega gradiva po abecedi oziroma po sklonih. Škoda je zlasti, da v geselskem članku nismo razpustili frazeološkega gnezda. Kljub temu je bila in ostala ta strokovno ostra, hkrati pa prijateljsko spodbudna kritika napotilo za začetek in nadaljnje oblikovanje slovenskega slovarja. Tudi v prihodnosti se bodo slovenski slovarniki lahko še preizkušali ob Machačevih idejah, prav zagotovo ob priročnem in frazeološkem slovarju našega jezika.

Stane Suhadolnik